

บทที่ 3

อุปกรณ์ สารเคมี และวิธีการทดลอง

อุปกรณ์

1. วัตถุดิบ

- ข้าวโพดหวานพิเศษ พันธุ์สองสี (มูลนิธิโครงการหลวง) (Sweet Corn)
- นมผงขาดมันเนยที่ผ่านการทำให้แห้งโดยกระบวนการ Spray drying ตรามิชชั่น (Skimmed milk powder, Mission, New Zealand)
- เจลาติน (gelatin)
- น้ำตาลซูโครส (มิตรผล)
- Starter Culture (*Lactobacillus bulgaricus* และ *Streptococcus thermophilus*); (YC-380 Freeze-dried: CHR Hansen; Denmark)

2. อุปกรณ์

2.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์

- เตาแก๊สที่ใช้ในครัวเรือน
- ตะเกียงบุนเสน
- ตู้บ่มเชื้ออุณหภูมิ 35 ± 1 , 39 ± 1 , 43 ± 1 องศาเซลเซียส (Incubator: Gallenkamp, England)
- หม้อนึ่งความดัน (Autoclave: Gallenkamp, England)
- เตาอบนำเชื้อ (Hot air oven)
- บีกเกอร์สเตนเลสขนาด 2 ลิตร และ 1 ลิตร
- บีกเกอร์แก้ว (Pyrex, USA)
- ขวดแก้วฝาเกลียว (Schott Duran, Germany)
- ปิเปตแบบ Measuring pipettes (HBG, Germany)
- อะลูมิเนียมฟอยล์ (Diamond, USA)
- หม้ออะลูมิเนียม
- เบลนเดอร์

2.2 อุปกรณ์สำหรับวิเคราะห์คุณภาพทางกายภาพ

- เครื่องวัดสี Minolta camera, chroma meter CR-310 (Japan)
- เครื่องวัดความข้นหนืด Brookfield Rotary Viscometer (USA)

2.3 อุปกรณ์สำหรับวิเคราะห์คุณภาพทางเคมี

- pH meter (Hanna Instrument, Italy)
- บิวเรต ขนาด 25 และ 50 มิลลิลิตร (HBG, Germany)
- ปิเปต ขนาด 1 , 5 และ 10 มิลลิลิตร (HBG, Germany)

2.4 อุปกรณ์สำหรับวิเคราะห์คุณภาพทางจุลชีววิทยา

- ปิเปตแบบ Measuring pipettes ขนาด 1, 5 และ 10 ml
- จานเลี้ยงเชื้อ (Petri dishes)
- หม้อนิ่งความดัน (Gallenkamp, England)
- เตาอบลมร้อน (Hot air oven: Haereous, England)
- ขวดแก้วฝาเกลียวขนาด 100, 250 และ 500 ml
- ตู้บ่มเชื้ออุณหภูมิ 37 ± 1 และ 43 ± 1 องศาเซลเซียส (Gallenkamp, UK)
- เครื่องนับจำนวนโคโลนี
- คู้เข็น (Sharp, Thailand)

3 สารเคมี

- โซเดียมไฮดรอกไซด์ (Merck, Germany)
- กรดซัลฟูริก (Merck, Germany)
- คอปเปอร์ซัลเฟต (Carlo erba, Italy)
- กรดเกลือ (Merck, Germany)
- เมทิลออเรนจ์ (Fluka, Switzerland)
- ฟีนอล์ฟธาเลิน (Merck, Germany)
- เมทิลีนบลู (Fluka, Switzerland)
- MRS Agar (Merck, Germany)
- Yeast extract glucose chloramphenical agar (Difco, USA)

- Yeast extract (Merck, Germany)
- Meat extract (Difco, USA)
- Tryptone (Merck, Germany)
- Casamino acids (Difco, USA)
- Phytone peptone (BBL, USA)
- Potassium dihydrogen phosphate (M&B, USA)

4 เครื่องประมวลผลข้อมูล

- เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล
- โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS Version 10.0.1 (SPSS Inc., USA., 1999)
- โปรแกรมสำเร็จรูป Statistix version 7.0 (Microsoft Corp, USA., 2000)
- โปรแกรมสำเร็จรูป Statistica version 5.5 (Statsoft Inc., USA., 1995)
- โปรแกรมสำเร็จรูป P&B (Macro (Excel) Microsoft Corp, USA., 1997)
- โปรแกรมสำเร็จรูป LP88(POM) V. WG 3.20 (Howard J.Wess)
- โปรแกรม JMP v.3.2.6 (SAS Institue Inc, USA., 1999)
- โปรแกรม MathCad 2001 (Mathsoft Inc. USA., 1997)
- โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel (Microsoft Corp, USA., 1997)

แผนการทดลอง

ตอนที่ 1. ศึกษาคุณภาพด้านต่างๆ ของโยเกิร์ตนมข้าวโพดจากสูตรพื้นฐาน และทำการ
สำรวจเค้าโครงของผลิตภัณฑ์โดยใช้ผู้ทดสอบชิม

สูตรพื้นฐานของโยเกิร์ตนมข้าวโพด

▪ น้ํานมข้าวโพด	80.90% w/w
▪ นมผงขาดมันเนย	9.00% w/w
▪ น้ำตาลซูโครส	5.00% w/w
▪ สารให้ความคงตัว	0.10% w/w
▪ หัวเชื้อจุลินทรีย์โยเกิร์ต	5.00% w/w

- บ่มที่อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 12 ชั่วโมง

ที่มา : กาญจนา และวราวุฒิ (2542) : จิรากร (2544)

การสำรวจเค้าโครงผลิตภัณฑ์ (Product profile)

ให้ผู้ทดสอบชิมบอกถึงปริมาณของลักษณะทางด้านประสาทสัมผัส โดยการใช้สเกลเส้นตรงแบบ Horizontal line scale แล้วให้ผู้ทดสอบชิมทำเครื่องหมายลงบนสเกล ว่าลักษณะนั้นมีมากหรือน้อยตามที่ผู้ทดสอบชิมรู้สึก โดยวิธี Ideal ratio profile (ไพโรจน์, 2539) ให้ผู้ทดสอบชิมทดสอบผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่งตามลักษณะที่อธิบายได้และเห็นพ้องกันเป็นส่วนมาก แล้วทำเครื่องหมายลงบนสเกลเพื่อทำ Fixed ideals และ Profile test ของผลิตภัณฑ์โยเกิร์ต ดังกล่าว แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ Ideal ratio scores เพื่อเป็นข้อมูลเค้าโครงของผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนาในการศึกษาขั้นตอนต่อไป นำตัวอย่างโยเกิร์ตนมข้าวโพดจากสูตรพื้นฐานมาทำการวิเคราะห์คุณภาพด้านต่างๆ ดังนี้

• คุณภาพทางกายภาพ (Physical qualities) :

- ค่าความหนืด (Viscosity) โดยใช้ Brookfield Viscometer โดยมีหน่วยเป็น เซนติพอยส์ (Centipoise) (ภวัต, 2544)
- ค่าการวัดสี โดยใช้เครื่องวัดสี ในหน่วย Hunter (L a b) (Minolta camera, chroma meter CR-310, Japan)

- **คุณภาพทางเคมี (Chemical qualities) :**

- ปริมาณของแข็งทั้งหมด (Total solid content) ตามวิธีของ AOAC (2000)
- ปริมาณกรดทั้งหมดที่สามารถไตเตรทได้ (Total titratable acidity, as lactic acid) โดยวิธีไตเตรท ตามวิธีของ AOAC (2000)
- ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง โดยใช้ พีเอชมิเตอร์ (pH-meter)
- ปริมาณน้ำตาลซูโครส โดยวิธีของ Lane and Eynon (AOAC, 2000)
- ปริมาณน้ำตาลรีเวิร์ส (as invert sugar) โดยวิธีของ Lane and Eynon (AOAC, 2000)
- ปริมาณน้ำตาลทั้งหมด ตามวิธีของ AOAC (2000)

ตอนที่ 2. พัฒนาสูตร และศึกษาอิทธิพลของส่วนผสมต่างๆ ต่อคุณภาพ และการยอมรับทางประสาทสัมผัส

- การเตรียมเชื้อเริ่มต้นขั้นแรก (Stock cultures propagation) (ภาวศ, 2544)
- การทำ Mother cultures (ภาวศ, 2544)
- การทำ Intermediate starter (ภาวศ, 2544)

2.1 การเตรียมเชื้อเริ่มต้น (Starter culture propagation)

เชื้อเริ่มต้นอยู่ในรูปของเชื้อเริ่มต้นแบบแห้งที่ถูกทำให้แห้งโดยวิธีการแช่เยือกแข็ง (Freeze dried) มีปริมาณเชื้อประมาณ 1.0×10^{10} cfu/g ซึ่งประกอบด้วยเชื้อจุลินทรีย์ในกลุ่ม Thermophilic Lactic Culture, type yoghurt ประกอบด้วย *Streptococcus thermophilus* และ *Lactobacillus delbrueckii* subsp. *Bulgaricus*. ในอัตราส่วน 1 : 1 (YC-380 Freeze dried; Chr.Hansen, Denmark)

1. การเตรียมเชื้อเริ่มต้นขั้นแรก (Stock Culture)

เตรียมลิตมัสมิลค์ (Litmus milk) ที่ประกอบด้วยนมผงขาดมันเนย 16% สารละลายลิตมัส (1% Litmus solution) 2% ยีสต์แอกซเตรกท์ 0.3% และแคลเซียมคาร์บอเนตให้พดกตะกอนคลุมก้นหลอดพอดี (0.2 กรัม) ตวงลงในหลอดทดลองฝาเกลียวขนาด 15×160 มิลลิเมตรให้มีปริมาตร 10 มิลลิลิตร นำไปฆ่าเชื้อในหม้อนึ่งความดันที่อุณหภูมิ 121 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 15 นาที นำมาทำให้เย็นลงที่ 37 องศาเซลเซียสโดยแช่หลอดในน้ำที่อุณหภูมิห้อง นำเชื้อมาเพาะ และบ่ม ที่ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง นำเข้าเก็บรักษาในตู้เย็นที่อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส โดยมีอายุการเก็บรักษาไม่เกิน 2 สัปดาห์

2. การทำ Mother culture

เตรียมนมที่ใช้หมักโดยใช้นมผงขาดมันเนย 16% และยีสต์เอกซแทรกท์ 0.1% จำนวน 100 มิลลิลิตร ในขวดฝาเกลียวขนาด 250 มิลลิลิตร นำไปฆ่าเชื้อในหม้อนึ่งความดันที่ 121 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 นาที จากนั้นแช่น้ำที่อุณหภูมิห้อง เพาะเชื้อจาก Stock culture ปริมาณ 2.0% โดยปริมาตร นำเข้าบ่มที่ 37 องศาเซลเซียส นาน 36 ชั่วโมง และเก็บรักษาในตู้เย็น อุณหภูมิ 5 องศาเซลเซียส โดยมีอายุการเก็บรักษาไม่เกิน 7 วัน

3. การทำ Intermediate starter

เตรียมนมที่ใช้หมัก โดยใช้นมผงขาดมันเนยร้อยละ 16 ในขวดแก้วฝาเกลียวขนาด 1 ลิตร ใบละ 400 มิลลิลิตร นำไปฆ่าเชื้อในหม้อนึ่งความดันที่ 121 องศาเซลเซียส นาน 5 นาที นำมาลดอุณหภูมิลงเหลือ 37 องศาเซลเซียส โดยแช่ขวดลงในน้ำที่อุณหภูมิห้อง นำเชื้อจาก Mother culture มาเพาะปริมาณ 2.0% โดยปริมาตร บ่มที่ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 36 ชั่วโมง หรือจนมีค่าความเป็นกรดเป็นด่าง 3.8-4.0 นำไปเก็บรักษาในตู้เย็นมีอายุการเก็บรักษาไม่เกิน 2 วัน นำเชื้อเริ่มต้นจาก Intermediate starter นี้เป็นเชื้อเริ่มต้นในการทำผลิตภัณฑ์ในการทดลอง

2.2 กรรมวิธีการผลิตโยเกิร์ตนมข้าวโพด

ขั้นตอนที่ 1. การเตรียมวัตถุดิบ

ในขั้นตอนนี้จะทำการตรวจเช็ควัตถุดิบ (ข้าวโพดหวาน พันธุ์พิเศษสองสี) ได้แก่ ความแก่อ่อน ขนาด และความสม่ำเสมอของฝัก และเมล็ดข้าวโพด รวมถึงตำหนิต่างๆ โดยให้มีปริมาณของแข็งทั้งหมดที่ละลายน้ำได้ (Total Soluble Solid; TSS) อยู่ในช่วง 12 - 16°Brix หลังจากนั้นทำการชั่งน้ำหนักของวัตถุดิบเริ่มต้น นำเปลือก และเส้นไหมออกล้างทำความสะอาดชั่งน้ำหนักของฝักข้าวโพดที่ได้ จากนั้นใช้มีดฝานเอาแต่ส่วนของเนื้อข้าวโพดหวาน และทำการชั่งน้ำหนักของเนื้อข้าวโพดที่ได้ จากนั้นทำการชั่งน้ำหนักเนื้อข้าวโพดที่ได้ หักน้ำหนักส่วนของเปลือก ไหม และชั่งข้าวโพดออก จากนั้นทำการคำนวณเปอร์เซ็นต์ของผลผลิต (%yield) ที่ได้โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 30 - 45% ขึ้นอยู่กับขนาด และเกรดของวัตถุดิบ เป็นหลัก ทำการชั่งตวงน้ำสะอาดในปริมาณสองเท่าของน้ำหนักของเนื้อข้าวโพดหวานที่ได้ ทำการปั่นให้ละเอียดด้วยเครื่องปั่นผลไม้ (blender) ด้วยความเร็วรอบสูงสุด เป็นเวลา นาน 1 นาที แล้วกรองผ่านผ้าขาวบางแยกเอาส่วนของน้ำและกากที่ได้ออกจากกันแล้วชั่งน้ำหนักของน้ำนมข้าวโพดที่ได้เพื่อใช้ในการคำนวณส่วนผสมต่อไป

ขั้นตอนที่ 2. การเตรียมส่วนผสม

ทำการชั่งส่วนผสมที่ได้จากแผนการทดลองโดยที่คิดให้น้ำหนักของน้ำมันข้าวโพดเป็นตัวปรับปริมาตรของส่วนผสมทั้งหมด (100%) หาปริมาณส่วนผสมอื่นๆ คือ นมผงขาดมันเนย น้ำตาลชูโครส และสารให้ความคงตัว ส่วนปริมาณหัวเชื้อโยเกิร์ตไว้ใช้เติมในขั้นตอนสุดท้าย ตามระดับสูงต่ำที่ได้ในแต่ละหน่วยการทดลองนำส่วนผสม คือ นมผงขาดมันเนย และน้ำตาลชูโครสผสมให้เข้ากันเพื่อช่วยให้ความสามารถในการละลายดีขึ้น เมื่อนำไปผสมให้เข้ากับน้ำมันข้าวโพดที่ได้ทำการเตรียมไว้ ส่วนสารให้ความคงตัวที่ได้ให้นำไปละลายกับน้ำร้อนในปริมาณเล็กน้อยเพื่อช่วยให้ละลายได้ดีขึ้น แล้วจึงนำมาผสมให้เข้ากับส่วนผสมอื่นในภายหลัง

ขั้นตอนที่ 3. การฆ่าเชื้อด้วยความร้อน

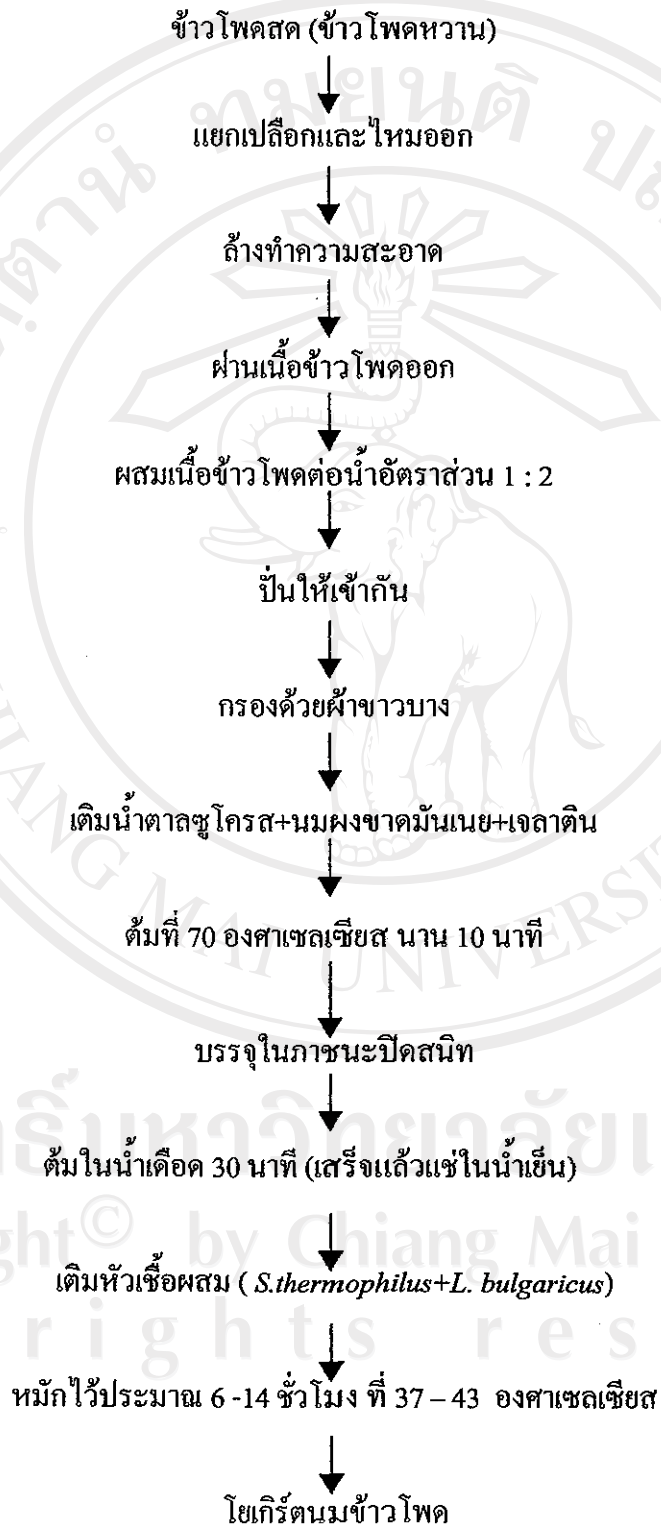
หลังจากชั่งตวงส่วนผสมที่ได้แล้วให้ทำการผสมส่วนผสมทั้งหมดคือน้ำมันข้าวโพด นมผงขาดมันเนย น้ำตาลชูโครส และเจลาติน ผสมให้เข้ากันโดยใช้เครื่องปั่นผสม นำไปต้ม ที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 นาที และทำการกรองส่วนผสมที่ได้ด้วยผ้าขาวบางอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นทำการบรรจุส่วนผสมที่ได้ในขวด Duran ขนาด 500 มิลลิลิตรที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้ว ปิดฝาให้สนิท และนำไปต้มในน้ำเดือด จนกระทั่งอุณหภูมิของส่วนผสมอยู่ที่ 85 องศาเซลเซียส ทำการคงระดับความร้อนให้อยู่ที่ 85 องศาเซลเซียส นาน 30 นาที เมื่อครบเวลาดังกล่าวให้นำภาชนะดังกล่าวแช่ลงในอ่างน้ำเย็นที่แช่น้ำแข็งไว้โดยทันที เพื่อลดอุณหภูมิให้ลดลงเหลือ ประมาณ 37 องศาเซลเซียส ให้เร็วที่สุด

ขั้นตอนที่ 4. การถ่ายหัวเชื้อเริ่มต้น

เมื่อทำการฆ่าเชื้อส่วนผสมดังกล่าว และลดอุณหภูมิลงจนถึงระดับที่เหมาะสมในการเจริญของหัวเชื้อเริ่มต้นแล้ว ให้ทำการถ่ายหัวเชื้อเริ่มต้นที่ได้จากการเตรียม Intermediate culture ไว้แล้วลงไป จากนั้นนำไปบ่มในตู้บ่มเชื้อตามอุณหภูมิ และเวลาของแต่ละหน่วยทดลอง เมื่อครบเวลาที่ใช้ในกระบวนการหมักแล้วให้ทำการลดอุณหภูมิลงอย่างรวดเร็วโดยแช่ในน้ำเย็นจัด เพื่อยับยั้งการเจริญของเชื้อเริ่มต้น แล้วนำเข้าเก็บรักษาในตู้เย็นอุณหภูมิ 10 องศาเซลเซียส จากนั้นนำไปวิเคราะห์คุณภาพทางด้านต่างๆ รวมถึงการประเมินทางประสาทสัมผัส ภายใน 2 วัน หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการหมัก เพื่อลดความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการทดลอง และการวิเคราะห์คุณภาพทางด้านต่างๆ

- แผนผังแสดงกรรมวิธีการผลิตโยเกิร์ตนมข้าวโพด

กรรมวิธีการผลิตผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพด

2.3 การคัดเลือกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลิตภัณฑ์

เนื่องจากมีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลิตภัณฑ์ จึงต้องมีการคัดเลือกปัจจัยเบื้องต้นเพื่อศึกษาว่า ปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มากหรือเป็นปัจจัยหลัก (Main effect) โดยใช้การทดลองแบบ Plackett and Burman Design (ไพโรจน์, 2539) การทดลองแบบนี้จะจัดระดับปัจจัยต่างๆ แต่ละปัจจัยออกเป็นสองระดับคือ ระดับสูง (High level) และระดับต่ำ (Low level) แล้วดำเนินการทดลองตามแผน วิธีการทดลองแบบนี้เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกลั่นกรองปัจจัยที่มีจำนวนมากให้น้อยลงได้ระดับหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การทดลองขั้นต่อไปง่ายขึ้น เมื่อทราบถึงปัจจัยหลักที่มีผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์แล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปศึกษาในขั้นต่อไป ปัจจัยที่จะนำมากลั่นกรองมีจำนวน 6 ปัจจัย จึงใช้แผนการทดลองแบบ 12 หน่วยการทดลอง

ตาราง 3.1 จำนวนปัจจัย และระดับการใช้ปัจจัยต่างๆ ในการทดลอง Plackett and Burman

ปัจจัยต่างๆ (แทนด้วยอักษรภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่)	ระดับต่ำ (-)	ระดับสูง (+)
A ปริมาณนมผงจากมันเนย (%w/w)	5	9
B ปริมาณหัวเชื้อเริ่มต้น (%w/w)	3	5
C ปริมาณน้ำตาลซูโครส (%w/w)	5	9
D ปริมาณสารเจลาติน (%w/w)	0.1	0.3
E ระดับอุณหภูมิในการหมัก (องศาเซลเซียส)	37	43
F ระยะเวลาในการหมัก (ชั่วโมง)	6	14
G - K กำหนดเป็น Dummy variable		

หมายเหตุ : เตรียมผลิตภัณฑ์หน่วยทดลองละ 1 กิโลกรัม

ตาราง 3.2 แผนการทดลองแบบ Plackett and Burman Design; N = 12

หน่วยทดลอง	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-
2	+	-	+	+	+	-	-	-	+	-	+
3	-	+	+	+	-	-	-	+	-	+	+
4	+	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-
5	+	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+
6	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+
7	-	-	-	+	-	+	+	-	+	+	+
8	-	-	+	-	+	+	-	+	+	+	-
9	-	+	-	+	+	-	+	+	+	-	-
10	+	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-
11	-	+	+	-	+	+	+	-	-	-	+
12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ : + แทนการใช้ปัจจัยในระดับสูง, - แทนการใช้ปัจจัยในระดับต่ำ

ทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ทั้งหมดและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อคัดเลือกปัจจัยที่มีความสำคัญต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์

2.4 การวิเคราะห์คุณภาพของผลิตภัณฑ์

2.4.1 คุณภาพทางกายภาพ (Physical qualities) : ทำการวิเคราะห์ดังตอนที่ 1

2.4.2 คุณภาพทางเคมี (Chemical qualities) : ทำการวิเคราะห์ดังตอนที่ 1

2.4.3 คุณภาพทางประสาทสัมผัส (Sensory evaluations qualities) :

ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ Ideal ratio profile technique (ไพโรจน์, 2539) ใช้ผู้ทดสอบชิม 10 คน ทำการประเมินลักษณะทางประสาทสัมผัส (Attributes) ต่างๆ ของผลิตภัณฑ์นมหมัก ได้แก่ สี ความเรียบเนียน การแยกตัวของน้ำเวย์ (whey off) ความลื่นคอ ความข้นหนืด กลิ่นนมผง กลิ่นข้าวโพด กลิ่นกรด รสเปรี้ยว รสหวาน และการยอมรับโดยรวม

ตอนที่ 3. ศึกษาระดับการใช้ส่วนผสมที่เป็นปัจจัยหลักในการผลิต

จากผลการทดลองในตอนที่ 2 ทำให้สามารถถ่วงน้ำหนักปัจจัยหลัก (main factors) ที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ทั้งหมด 4 ปัจจัย คือ นมผงขาดมันเนย (A) หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (B) น้ำตาลซูโครส (C) และระยะเวลาในการหมัก (E) นำปัจจัยดังกล่าวมาศึกษาในรายละเอียด เพื่อหาปริมาณการใช้ที่เหมาะสม โดยวางแผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial experiment with center points ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาวะการหมัก ได้แก่ ปริมาณหัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (% w/w) กับ ระยะเวลาในการหมัก (ชั่วโมง) ทำการวางแผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial design with 2 centerpoints เมื่อทราบระดับการใช้ของปัจจัยทั้งสองแล้ว ก็จึงทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับส่วนผสมของผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพดต่อไป คือ ทำการศึกษาปัจจัย ปริมาณนมผงขาดมันเนย (A) และปริมาณน้ำตาลซูโครส (C) โดยทำการวางแผนการทดลองแบบ 2^2 Factorial design with 2 centerpoints ดังแสดงในแผนการทดลอง 3.1 และการทดลอง 3.2 ตามลำดับ

• การทดลองที่ 3.1 ศึกษาการใช้ของหัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น และระยะเวลาในการหมัก

ทำการกำหนดสูตร

- นมผงขาดมันเนย (A)	9.00% w/w
- น้ำตาลซูโครส (C)	9.00% w/w
- เจลาติน (D)	0.10% w/w
- อุณหภูมิในการหมัก (F)	37 องศาเซลเซียส

ส่วนปัจจัยที่เหลือ คือ หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (B) และระยะเวลาในการหมัก (E) ทำการกำหนดช่วงของการศึกษาของระดับปัจจัยทั้งสอง ได้ดังนี้

- หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่ม (B)	= 3 – 5% (3, 4, 5)
- ระยะเวลาในการหมัก (E)	= 6 – 14 ชั่วโมง (6, 10, 14)

- ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงระดับการใช้ของปัจจัย คือ ระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง ตามลำดับ

ตาราง 3.3 ระดับการใช้นมผงขาดมันเนย หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น น้ำตาลซูโครส และระยะเวลาในการหมักในการผลิตผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพด

ปัจจัยที่ศึกษา	-1	0	+1
นมผงขาดมันเนย (% w/w)	5.00	7.00	9.00
หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (% w/w)	3.00	4.00	5.00
น้ำตาลซูโครส (% w/w)	5.00	7.00	9.00
ระยะเวลาในการหมัก (ชั่วโมง)	6.00	10.00	14.00

ตาราง 3.4 สูตร และส่วนผสมของการศึกษาระดับการใช้หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น และระยะเวลาในการหมักโยเกิร์ตนมข้าวโพด

ส่วนผสม	ระดับต่ำ	ระดับกลาง	ระดับสูง
หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (% w/w)	3	4	5
ระยะเวลาในการหมัก (ชั่วโมง)	6	10	14

ปัจจัยที่มีระดับการใช้ที่คงที่

- นมผงขาดมันเนย (% w/w) 9.00
- น้ำตาลซูโครส (% w/w) 9.00
- เจลาติน (% w/w) 0.10
- อุณหภูมิในการหมัก 37 องศาเซลเซียส

ตาราง 3.5 แผนการทดลองแบบ 2^2 factorial design with 2 centerpoints ของการศึกษาระดับการ
ใช้หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้นและระยะเวลาในการหมัก โยเกิร์ตนมข้าวโพด

สิ่งทดลอง	รหัส	ระดับของปัจจัยที่ศึกษา	
		หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น	ระยะเวลาในการหมัก
1	(I)	-1	-1
2	a	+1	-1
3	b	-1	+1
4	ab	+1	+1
5	cp ₁	0	0
6	cp ₂	0	0

หมายเหตุ : (I) = ระดับต่ำ   a = หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น
b = ระยะเวลาในการหมัก   cp = จุดกึ่งกลาง

- การวิเคราะห์คุณภาพของผลิตภัณฑ์

3.1.1 คุณภาพทางกายภาพ (Physical qualities):

3.1.2 คุณภาพทางเคมี (Chemical qualities):

3.1.3 คุณภาพทางประสาทสัมผัส (Sensory evaluations qualities):

- ดังแสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ในการทดลองตอนที่ 2

● การทดลองที่ 3.2 ศึกษาการใช้ของนมผงขาดมันเนย และน้ำตาลซูโครส

จากผลการทดลองในตอนที่ 3.1 ทำให้ทราบระดับการใช้ของปัจจัย หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น และระยะเวลาในการหมักโยเกิร์ตนมข้าวโพด คือ 3.00% และ 10 ชั่วโมง ตามลำดับ ดังนั้นในการทดลองนี้ เราจะทำการกำหนดปัจจัย หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (B), เจลาติน (D), ระยะเวลาในการหมัก (E) และอุณหภูมิในการหมัก (F) เป็นปัจจัยคงที่ โดยทำการกำหนดระดับของปัจจัย D และ F ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการทดลองในตอนที่ 2 (Plackett and Burmann; N = 12)

โดยทำการวางแผนการทดลองแบบ 2^2 factorial design with 2 centerpoints และกำหนดให้ นมผงขาดมันเนย และน้ำตาลซูโครส เป็นปัจจัยที่ต้องการศึกษา ซึ่งสามารถกำหนดสูตร และกระบวนการทดลองได้ดังนี้

ทำการกำหนดสูตร

- หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (B)	3.00% w/w	
- เจลาติน (D)	0.10% w/w	
- ระยะเวลาในการหมัก (E)	10	ชั่วโมง
- อุณหภูมิในการหมัก (F)	37	องศาเซลเซียส

ส่วนปัจจัยที่เหลือ คือ นมผงขาดมันเนย (A) และ น้ำตาลซูโครส (C) ทำการกำหนดช่วงของการศึกษาของระดับปัจจัยทั้งสอง ได้ดังนี้

- นมผงขาดมันเนย (A) = 5 – 9% (5, 7, 9)
- น้ำตาลซูโครส (C) = 5 – 9% (5, 7, 9)

- ตัวเลขในวงเล็บแสดงถึงระดับการใช้ของปัจจัย คือ ระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง

ตามลำดับ

ตาราง 3.6 สูตร และส่วนผสมของการศึกษาระดับของนมผงขาดมันเนย และน้ำตาลซูโครส

ส่วนผสม	ระดับต่ำ	ระดับกลาง	ระดับสูง
นมผงขาดมันเนย (% w/w)	5.00	7.00	9.00
น้ำตาลซูโครส (% w/w)	5.00	7.00	9.00
ปัจจัยที่มีระดับการใช้ที่คงที่			
- หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (% w/w)	3.00		
- เจลาติน (% w/w)	0.10		
- ระยะเวลาในการหมัก (ชั่วโมง)	10		
- อุณหภูมิในการหมัก (°C)	37		

ตาราง 3.7 แผนการทดลองแบบ 2^2 factorial design with 2 centerpoints ของการศึกษาระดับการใช้ นมผงขาดมันเนย และน้ำตาลซูโครส

หน่วยทดลอง	รหัส	ระดับของปัจจัยที่ศึกษา	
		นมผงขาดมันเนย	น้ำตาลซูโครส
1	(1)	-1	-1
2	a	+1	-1
3	b	-1	+1
4	ab	+1	+1
5	cp ₁	0	0
6	cp ₂	0	0

หมายเหตุ : (1) = ระดับต่ำ
 a = นมผงขาดมันเนย
 b = น้ำตาลซูโครส
 cp = จุดกึ่งกลาง

- การวิเคราะห์คุณภาพของผลิตภัณฑ์
  - 3.2.1 คุณภาพทางกายภาพ (Physical qualities):
  - 3.2.2 คุณภาพทางเคมี (Chemical qualities):
  - 3.2.3 คุณภาพทางประสาทสัมผัส (Sensory evaluations qualities):
    - แสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ในการทดลองตอนที่ 2

นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลทางด้านสถิติ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์รีเกรสชัน (regression analysis) ชนิดรีเกรสชันเส้นตรงแบบหลายตัวแปร (multiple linear regression) โดยทำการกำหนดรหัส (coding) ปัจจัยต่างๆ ดังนี้ -1, 0 และ +1 ตามลำดับเพื่อหาข้อสรุปจากการทดลองถึงอิทธิพลของ นมผงขาดมันเนย น้ำตาลซูโครส และระยะเวลาในการหมัก ที่มีต่อคุณภาพ และการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว รวมทั้งคำนวณหาระดับของปัจจัยที่เหมาะสมในแต่ละปัจจัย โดยพิจารณาจากสมการถดถอยที่มีค่า R^2 สูงๆ (เข้าใกล้ 1) ค่า R^2 นี้เป็นค่าที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำลังศึกษา ถ้าค่า R^2 สูง หมายถึงความสัมพันธ์ของแต่ละตัวแปรในสมการถดถอยนั้นๆ มีความเหมาะสม (fit) กับผลที่ได้ค่อนข้างสูง สมการที่ได้จะมีความแม่นยำในการคาดคะเนหรือทำนายผลการทดลองได้ค่อนข้างสูงเช่นกัน ในทางกลับกันถ้าค่า R^2 ต่ำ ก็จะทำให้ความแม่นยำในการทำนายผลการทดลองนั้นลดลงด้วย จากนั้นนำสมการถดถอยแต่ละสมการที่ได้ซึ่งอยู่ในลักษณะสมการที่เข้ารหัสไว้ (coded regression equation) มาทำการถอดรหัส (decoding) เพื่อให้ได้ผลที่เป็นค่าจริง

หลักการถอดรหัสของสมการเป็น coded equation ดังกล่าวสามารถทำได้โดยการนำเอาสมการ coded equation ที่มีตัวแปรที่ยังไม่ได้ถอดรหัสมาแก้สมการ โดยมีสูตรคำนวณดังนี้

$$\text{ตัวแปรเข้ารหัส} = \frac{\text{ค่าจริง} - (\text{ค่าที่ระดับสูงของปัจจัยนั้น} + \text{ค่าที่ระดับต่ำของปัจจัยนั้น})/2}{(\text{ค่าที่ระดับสูงของปัจจัยนั้น} - \text{ค่าที่ระดับต่ำของปัจจัยนั้น})/2}$$

จากนั้นนำเอาตัวแปรเข้ารหัสไปแทนในสมการ coded equation และแก้สมการให้เป็นสมการที่ถอดรหัสแล้ว (decode equation) แล้วจึงนำสมการที่ถอดรหัสแล้วไปคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นได้ แต่การคาดคะเนนั้นจะต้องไม่ทำให้ช่วงที่เกินจากช่วงของระดับปัจจัยที่ได้กำหนดไว้แล้วในการทดลอง (อิสรพงษ์, 2544)

ตอนที่ 4. ศึกษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพดตามสูตร และกระบวนการผลิตที่เหมาะสม

ผลิตโยเกิร์ตจากนมข้าวโพดตามสูตร และกระบวนการผลิตที่เหมาะสมดังที่ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์เบื้องต้นไว้แล้ว ในการทดลองตอนที่ 1 - ตอนที่ 3 สามารถสรุปสูตรการผลิตที่เหมาะสมสำหรับการผลิตผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพด เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพดี และเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมากที่สุด จากนั้นศึกษา และวิเคราะห์คุณภาพในด้านต่างๆ (กายภาพ เคมี จุลชีววิทยา และทางด้านประสาทสัมผัส) ของผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพดต่อไป

ตาราง 3.8 สูตรการผลิตที่เหมาะสมสำหรับการผลิต ผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพด

ส่วนประกอบ	ปริมาณ (%)
น้ำนมข้าวโพด (Corn milk)	82.40
นมผงขาดมันเนย (Skimmed milk)	7.50
น้ำตาลซูโครส (Sucrose)	7.00
เจลาติน (Gelatin)	0.10
หัวเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้น (Starter culture)	3.00

- ๓ อุณหภูมิในการหมักที่ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10 ชั่วโมง

● การวิเคราะห์คุณภาพของผลิตภัณฑ์

4.1 คุณภาพทางกายภาพ (Physical qualities):

4.2 คุณภาพทางเคมี (Chemical qualities):

4.3 คุณภาพทางประสาทสัมผัส (Sensory evaluations qualities):

● ดังแสดงรายละเอียดการวิเคราะห์ในการทดลองตอนที่ 2

4.4 คุณภาพทางจุลชีววิทยา (Microbiological qualities) :

นับจำนวนของเชื้อจุลินทรีย์เริ่มต้นทั้งหมด โดยวิธีเพลทเค้นท์แบบ Spread plate, ยีสต์ และรา (Yeast and Mold) และตรวจนับจำนวนเชื้อโคลิฟอร์มแบคทีเรียโดยวิธี Most probable number (AOAC, 2000)

ตอนที่ 5. ศึกษาการประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์โยเกิร์ตนมข้าวโพดที่ทำการพัฒนาขึ้น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมเปรี้ยวพร้อมดื่มผสมสมุนไพร พร้อมทั้งศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์

- ศึกษาการประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนาขึ้น ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมเปรี้ยวพร้อมดื่มจากนํ้านมข้าวโพดผสมสมุนไพร โดยทำการศึกษาสูตร และกระบวนการผลิตนมเปรี้ยวพร้อมดื่มจากนํ้านมข้าวโพดผสมสมุนไพรที่เหมาะสม และทำการศึกษาวิธีการเตรียมนํ้าสมุนไพรโดยใช้สมุนไพร อาทิ คาโมมาย ทายม์ และมินต์ โดยวางแผนการทดลองแบบ Mixture Design เพื่อหาสูตรนํ้าสมุนไพรที่เหมาะสม หลังจากนั้นนำนํ้าสมุนไพรที่ได้ผ่านการยอมรับจากผู้บริโภคแล้วไปผสมให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกันกับ โยเกิร์ตนมข้าวโพด โดยทำการศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมของส่วนผสม จนกระทั่งได้ผลิตภัณฑ์สุดท้าย คือ นมเปรี้ยวพร้อมดื่มจากนมข้าวโพดผสมสมุนไพร ที่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค นำตัวอย่างโยเกิร์ตที่ได้มาทำการวิเคราะห์คุณภาพด้านต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษารวมวิธีการผลิตนมเปรี้ยวพร้อมดื่ม

นมเปรี้ยวพร้อมดื่ม (Drinking yoghurt or yoghurt drink) เป็นผลิตภัณฑ์ที่นำเอาโยเกิร์ตที่หมักในถังหมักมาเจือจางด้วยน้ำเชื่อม และ/หรือ น้ำผลไม้ แล้วปรุงแต่งโดยเติมสารเจือปนอาหาร เช่น สี กลิ่นผลไม้ และสารเสริมความคงตัว เป็นต้น มีลักษณะเหลว ดื่มได้

ในรายงานการวิจัยของ กาญจนา และวารวุฒิ (2542) ซึ่งได้ศึกษาการปรับปรุงวิธีการผลิตโยเกิร์ตจากนมถั่วเหลือง และศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการปรับสภาพของนมถั่วเหลืองก่อนการหมักโดยใช้หางนมผง และน้ำตาลซูโครส และศึกษาคุณสมบัติของโยเกิร์ตที่ได้ โดยนำมาผลิตเป็นนมเปรี้ยวพร้อมดื่ม และได้พบว่าอัตราส่วนของตะกอนโปรตีนต่อนํ้าเชื่อม (24 องศาบริกซ์) เท่ากับ 1 : 1 ให้ลักษณะของนมเปรี้ยวพร้อมดื่มที่ดีที่สุด

รายงานวิจัยนี้ได้ทดลองใช้ข้อกำหนดขั้นต้นก่อนทำการทดลอง โดยเก็บตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มผลิตภัณฑ์นมเปรี้ยวพร้อมดื่มรส ยี่ห้อต่างๆ ที่มีวางขายในท้องตลาด ตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ด้านเคมี และด้านกายภาพ พบว่า ค่าเฉลี่ย จากผลิตภัณฑ์ 14 ตัวอย่าง 6 ยี่ห้อ สรุปได้ดังนี้ คือ ค่าความหนืด 8.52 ± 1.15 centipoise ค่าปริมาณกรดทั้งหมดที่สามารถไตเตรทได้ $1.15 \pm 0.56\%$ (as lactic acid) ค่าความเป็นกรดเป็นด่าง 4.23 ± 0.48 ปริมาณของแข็งที่ละลายได้ 17.52 ± 1.15 องศาบริกซ์ ($^{\circ}$ Brix)

ในการศึกษาทดลองผลิตนมเปรี้ยวตามสูตรการผลิต และข้อมูลพื้นฐาน พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ได้ ไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคมากนัก และค่าวิเคราะห์ต่างๆ มีทั้งต่ำและเกินจากค่ามาตรฐานทั่วไปในท้องตลาด โดยเฉพาะ ค่าความหนืด และความหวาน ซึ่งเกิดจากอัตราส่วนระหว่างตะกอน

โปรตีนกับน้ำสมุนไพรที่ใช้ในการผสมกับโยเกิร์ตนมข้าวโพด มีอัตราส่วน และปริมาณของแข็งที่ละลายได้ไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงศึกษาหาอัตราส่วนผสม ระหว่างตะกอนโปรตีนกับน้ำเชื่อม การศึกษาเบื้องต้น พบว่าที่ปริมาณของแข็งที่ละลายได้ในน้ำเชื่อม (หมายถึงน้ำตาลซูโครส) 24°Brix (องศาบริกซ์) และอัตราการผสมระหว่างตะกอนโปรตีน (โยเกิร์ตนมข้าวโพด) ต่อ น้ำเชื่อม เท่ากับ 1 : 1 ทำให้ได้ค่าคุณภาพทางด้านกายภาพ และทางเคมี เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานนมเปรี้ยวพร้อมดื่ม โดยทั่วๆ ไป จึงศึกษากรรมวิธีการเตรียมน้ำสมุนไพรผสม (มินต์ คาโมมาย และทาร์ซ) ต่อไป

5.2 การศึกษากรรมวิธีการเตรียมน้ำสมุนไพรผสมเข้มข้น (24 องศาบริกซ์)

5.2.1 การศึกษาวิธีการสกัดน้ำสมุนไพร

ในการทดลองนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้โยเกิร์ตนมข้าวโพดในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์นมเปรี้ยวพร้อมดื่มจากนมข้าวโพดผสมสมุนไพร โดยเลือกใช้สมุนไพร 3 ชนิด ได้แก่ มินต์ คาโมมาย และทาร์ซ โดยเตรียมน้ำสมุนไพรโดยการสกัดด้วยน้ำ ซึ่งสมุนไพรอยู่ในรูปของสมุนไพรอบแห้ง ดังนั้นจึงต้องกำหนดสัดส่วนที่ใช้ในการสกัดน้ำสมุนไพรก่อน เนื่องจากสมุนไพรทั้ง 3 ชนิดนี้ เป็นสมุนไพรที่ให้กลิ่นที่มีความเฉพาะตัว และมีกลิ่นที่ชัดเจนมากพอ จึงควรใช้ในปริมาณไม่มากนัก จึงเตรียมเป็นน้ำสมุนไพรเข้มข้น เพื่อใช้เป็นหัวเชื่อมน้ำสมุนไพร ก่อนที่จะนำไปผสมกับน้ำตาลให้อยู่ในรูปของน้ำสมุนไพรในน้ำเชื่อมเข้มข้น 24 องศาบริกซ์

อัตราส่วนในการสกัดน้ำสมุนไพรทั้ง 3 ชนิด จะใช้อัตราส่วนเดียวกันหมดคือ อัตราส่วนของสมุนไพรแห้งต่อน้ำเปล่า เท่ากับ 1 : 20 ส่วน สกัดที่อุณหภูมิ 80 – 90 องศาเซลเซียส เพื่อรักษากลิ่น และรสของสมุนไพรไว้ให้คงที่ นาน 30 นาที บรรจุในภาชนะบรรจุปิดสนิท ทำให้เย็น ก่อนที่จะใช้เป็นหัวเชื่อมผสมเป็นน้ำสมุนไพรผสม ต่อไป (Anna, 2543; อุษณีย์ และคณะ, 2544)

5.2.2 การศึกษาอัตราส่วนผสมน้ำสมุนไพรเข้มข้นต่อน้ำเชื่อม (24 องศาบริกซ์)

ทำการศึกษาหาอัตราส่วนการผสมของหัวเชื่อมน้ำสมุนไพรเข้มข้น ต่อปริมาณน้ำเชื่อม (24 องศาบริกซ์) พบว่า สำหรับ มินต์ และคาโมมาย นั้นจะใช้อัตราส่วนผสมระหว่างหัวเชื่อมน้ำสมุนไพร ต่อ น้ำเชื่อม เท่ากับ 30 : 70 ส่วน และทาร์ซ จะใช้อัตราส่วน เป็น 20 : 80 ส่วน เนื่องจากทาร์ซให้กลิ่นรสที่แรง และฉุนไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับจากผู้ทดสอบชิมมากนัก จึงลดอัตราส่วนผสมลง เมื่อผสมน้ำสมุนไพรทั้งสามชนิด ตามอัตราส่วนที่กำหนดนี้ แล้วจึงปรับน้ำสมุนไพรแต่ละชนิดให้มีค่าปริมาณของแข็งที่ละลายได้เป็น 24 องศาบริกซ์ (กาญจนา และวราวุฒิ, 2542)

5.3 การศึกษาระดับ และอัตราส่วนผสมของน้ำสมุนไพรผสมทั้งสามชนิด

กำหนดระดับของการใช้ของน้ำสมุนไพรทั้งสามชนิดเพื่อนำไปสู่การกำหนดสูตร และวางแผนการทดลองเนื่องจากข้อจำกัดคือ ในน้ำสมุนไพรผสมนี้ จะต้องประกอบด้วยสมุนไพรทั้ง 3 ชนิด คือ มินต์ คาโมมาย และทาร์ม์ ดังนั้นสัดส่วนการรวมตัวของระบบน้ำสมุนไพรนี้ จะต้องรวมกันแล้วเท่ากับ 100% โดยกำหนดระดับการใช้น้ำสมุนไพรแต่ละชนิด ในระดับสูงสุด และต่ำสุด ที่สามารถใช้ได้ และเป็นที่ยอมรับของผู้ทดสอบชิม

เมื่อกำหนดระดับการใช้ (ระดับสูงสุด - ต่ำสุด) ของสมุนไพรทั้งสามชนิด ดังตาราง 3.10 ในการเตรียมเป็นน้ำสมุนไพรผสมที่มีปริมาณของแข็งที่ละลายได้ 24 องศาบริกซ์ นำข้อมูลระดับการใช้ส่วนผสมดังกล่าว ทำการวางแผนการทดลองแบบ Mixture Design (ไพโรจน์, 2539) โดยกำหนดสูตรน้ำสมุนไพรผสมระหว่าง มินต์ คาโมมาย และทาร์ม์

ใช้โปรแกรม JMP เป็นตัวกำหนดหาสูตรต่างๆ ที่เป็นไปตามเงื่อนไขของส่วนผสมดังกล่าว ตามข้อมูลระดับการใช้สมุนไพรที่เป็นไปได้ ตามที่กำหนดระดับสูงสุด และต่ำสุด ของสมุนไพรทั้งสามชนิดที่ใช้เป็นส่วนผสมของน้ำสมุนไพรผสม ได้สิ่งทดลองทั้งหมด 8 สิ่งทดลอง ดังแสดงในตาราง 3.10

ตาราง 3.9 การกำหนดระดับการใช้สมุนไพรในสูตรน้ำสมุนไพรผสม

ปัจจัยที่ศึกษา	ระดับต่ำสุด	ระดับสูงสุด
USA. Mint	35%	60%
Chamomile	25%	40%
Thyme	15%	25%

ตาราง 3.10 แผนการทดลองแบบ Mixture Design

สิ่งทดลองที่	Mint (X_1 % w/w)	Chamomile (X_2 % w/w)	Thyme (X_3 % w/w)
1	35.00	40.00	25.00
2	45.00	40.00	15.00
3	50.00	25.00	25.00
4	60.00	25.00	15.00
5	55.00	25.00	20.00
6	40.00	40.00	20.00
7	52.50	32.50	15.00
8	42.50	32.50	25.00

เมื่อทำการผสมสมุนไพรทั้ง 3 ชนิด ตามอัตราส่วนของแต่ละสิ่งทดลองทั้ง 8 สิ่งทดลองแล้ว นำน้ำสมุนไพรในแต่ละสิ่งทดลองที่ได้ไปผสมกับ โยเกิร์ตนมข้าวโพดที่ได้การทดลองตอนที่ 4 ในอัตราส่วน 1 : 1 ปั่นด้วยเครื่องผสมให้เข้ากัน นำไปพาสเจอร์ไรซ์ ที่อุณหภูมิ 72 องศาเซลเซียส นาน 15 วินาที ทำให้เย็นแล้วนำไปเก็บรักษาในตู้เย็นที่อุณหภูมิ 10 องศาเซลเซียส ก่อนนำสิ่งทดลองที่ได้ไปทดสอบทางด้านกายภาพ ทางด้านเคมี และทางด้านประสาทสัมผัส โดยวิธีแบบ Ideal ratio profile test (ไพโรจน์, 2539) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรม Statistix (SXW) version 7.0 เพื่อหาสมการความสัมพันธ์เชิงเส้น (Linear regression) ระหว่างสัดส่วนของสมุนไพรในแต่ละสิ่งทดลองกับค่าเฉลี่ยคะแนนทางด้านประสาทสัมผัส ค่าทางกายภาพ และทางเคมี ที่มีต่อผลิตภัณฑ์รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยกัน (Interaction) และใช้โปรแกรมวิเคราะห์เชิงเส้น LP88 (POM) เพื่อหาอัตราส่วนผสมที่ดีที่สุด (Optimized formulation) ของส่วนผสมของน้ำสมุนไพรผสมทั้ง 3 ชนิด ตามสมการเชิงเส้นของแต่ละค่าสังเกตที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับของผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้อัตราส่วนดังกล่าวต้องอยู่ในข้อจำกัด (Constraints) ที่ตั้งไว้โดยใช้การวิเคราะห์แบบ Lag rang ดังที่ได้ทำการกำหนดไว้ (ตาราง 3.9 และ 3.10)

- การวิเคราะห์คุณภาพของผลิตภัณฑ์ : ดังการวิเคราะห์คุณภาพด้านต่างๆ ในการทดลองตอนที่ 4